

Krigsminner fra 9de april 1940

Da Kong Håkon, Kronprins Olav og Det Norske Storting kom til Øverbygd 1980. - av Odd Bjørklund

Krig 6

Den 9de april våknet man uvanligvis tidlig om morgenen, for man hørte aloen av foreldrene nede på kjøkkenet. «Nei, å nei den regjeringen», det var det jeg skjønnte at tyskerne kom i forkjøpet. Hørte jeg far jamre seg. Han ropte opp til meg: «Du må stå opp gut, vi er nedsnedd, du får hjelpe tel å mokke vei til fjøset». Og tyskerne har gjort invasjon, vi er hærtatt og overrumplet.

Det var snestorm og stinnt om morgenen, uværet raste det var fonner, vi vasset i løssne oppunder armene.

Gjennom telefonen fikk vi vite at veiene var igjenfoket og bilene stod fast i snedrevet. Og tyskerne var nedfoket og stod fast ute i Gratangen, for målet var Sætermoen og Bardufoss.

Over radioen hørte vi om tragedien på Narvik havn med senkingen av Norge og Eidsvoll, hvor mange hundre soldater gikk til bunns kl. 5 om morgenen. Man ble lamslått, det var og ble ufattelig. Vi hørte fra Elvegårdsmoen om de få norske soldatene som var på neutralitetsvakt, de ble overrumplet, uten motstand og gikk i motsatt retning av fienden. Det kom nyheter over radio, om senkingen av Slagskipet «Blucher» ute ved Oskarsborg av den snarrådige Oberst Erikssen på eget initiativ, uten ordre. Og dette gjorde at kongefamilien og Stortinget kom seg unna i tide på flukt innover landet mot Hamar med hele Norges gullbeholdning. Og dens videre flukt mot Målselv og Tromsø under bomberegner kjenner jo de fleste til.

Det gikk den veien som mange trodde at det kunne bli invasjon av den aggressive Adolf Hitler, man hørte jo om hans diktatur med fengsling og dødsstraffer. Man hadde jo Olympiaden nede i Berlin i 1936 i erindringen med den voldsomme motstanden som da var. Allerede i 1939 var jo spenningen kommet til Norges kyster med minebelter og fremmede båter. Men hvem kunne ane, de fleste trodde vel blindt på «Hitlers ikkeangrepspakter» og heller ikke på «Øvelse Weser» (Übung Weser) som de jo hadde fått vite gjennom fterretningsvesenet på forhånd. Og heller ikke meldinger om den tyske flåte som var ute i Skagerak på vei mot nord, det ble alt bare så ufattelig.

Man hadde jo levd så fredelig og bare gått daglig opp, i dette jordiske liv, det var bare

bondens krig man var vant med for eksistensen i alle disse magre årene.

Det var oftes en kamp for tilværelsen - som «Vånn» i potetlandet om høsten. Og aprilten kom jo som regel med snestormer og «bunød», og det ble jo opphavet til «sørper» skaving og risbryting. Folk flest måtte henge i, det var bare slik og visste ikke om noe annet. Men også oppe i Øverbygd i de knagre 30 årene, var det vel forståelig med diskusjoner og politisk virksomhet. Det var jo en egen liten kommune på 900 mennesker helt til sammenslåinga med Målselv i 1964. Det var lite penger blant folk og nødsarbeid, muligens derav Det nye Samfundspartiet som var og ble så populært en tid før krigen i 1940. Det var en iherdig virksomhet og kampanje for partiet som man minnes, det var ofte heftige diskusjoner bare så skumspruten stod. Men det ble brått stille, og ingen propaganda mere etter okupasjonen. Det ble bare Hitlers--- krigerske diktatur det var snakk om, og om hans politiske fanger i fengslene med tortur, mishandling og dødsstraff. Før krigen var det liksom noe i «gjære» oppe i bygda, det var som om folk ventet noe som kunne skje, det var snakk om utlendinger de hadde sett og som muligens var spioner. Flere hadde jo sett det, «Mystiske flyet» nede i Målselv som skulle ha landet oppå «Vassbruna», og ryktene gikk som ble kanskje tel rene fantasi og oppspinn.

Men dagene gikk etter okkupasjonen, så langt om lenge gikk det opp for noen og enhver at fienden var kommet inn i landet. Det hadde vrt mobilisering og tyskerne møtte motstand på Gratangsfjellet, og krigshandlingene kjenner man jo til. Det var krig og folk kom i virksomhet med innsamlinger til fronten og soldatene. Rokken var i virksomhet med kaling og spinning, det ble strikket lester og votter. Noen av gårdene hadde lån av militæres hester, og innkallingen kom. Det var vemodig den dagen da fjordingen «Olav» ble innkalt til Bergartilleriet og fronten.

Vi var bak fronten og det ble mere hektisk oppe i Øverbygd. Det ble flybase på Råvannet med bare disse små «Fockerne» av aluminium og finér som kom seilende som en fugl over furutoppene på Øverbygga og landet på isen om vårene. Alapmoen var jo hovedbase. Det var det lille norske flyvåpnet som var stasjonert der.

Det kom litt meldinger fra fronten på Gratangsfjellet om trefninger, det var ynkelig å høre om de 60 trøndere som falt på sin post i sine stillinger, alle på en gang. Det kom det sorgens budskap til Øverbygd at Arne Rydningen fra Fjellfrøsvannet var falt, og en ung gutt fra Kirkesdalen med navn Nils Ryeng. Det ble sorg som gikk inn på folk, man følte krigens redslar, det ble en jammer så meningsløs. Hvorfor var verden så grusom og meningsløs!

Det var sjøslag ute ved Narvik, en tysk båt var senket utenfor Gratangen. Det kom tyske fanger til Øverbygd, fangeleiren var opprettet på Vårheim ved Rostavannet. Det kom ca. 40 tyske fanger til leiren som var inngjerdet av piggtråd. Vi var nysgjerrige og kom til leiren for å se på fangene, man stod der og undret seg i sitt stille sinn: «De var vel tvangsmobilisert, og suggerert av sin Gud Adolf Hitler?»

Ukene gikk, og tyske fly ble mer i virksomhet, man hørte om bombeangrepene på Bardufoss, der falt franske og engelske soldater på sin post.

Maidagene var kommet, vi hørte om bombing på Moabrua og Verinærgården, - vi forsto at noe var i «gjære» - var det Kongen og Regjeringen de var ute etter?

Det var et faktum, dagen etter var Kongen, kronprinsen og Stortinget kommet til Øverbygd.

Vi måtte bare ikke prate i noe, vi måtte være tyst og holde det hemmelig. Men vi fekk jo se dem, det var jo uunngåelig

å holde det hemmelig, for de var jo stasjonert på færdene oppe i bygda. Men Kongen og Kronprinsen var stasjonert i Holmbo-hytta ved Langvannet.

Det var en fisketur til Langvannet sent en vårveld, vannet lå der fredelig langt bak fronten. Det var en stemning i midnattsolen, med et yrende liv av fugl i busker og kraft, og fisken vaket, det var ro og stillhet rundt vannet. Kongen og kronprinsen kom ut på rotur, det var bare skulpet av åreplasket som hørt i denne vårstemningen, med alle de gurglelydene og fuglekvisperet. Det var en stemning hvor ingen andre levende vesner var å se, og heller ingen vakter for de var jo på post ved inngangsdøra til hytta. Men det var

bare å holde seg på avstand fra disse hemmelige områdene.

Noen dager senere kom Kongen og Kronprinsen i bil opp til Rostavannet, for å se på den tyske fangeleir. Men oppe ved vannet kjørte de seg fast i vårløsningen og søla, og fikk da hjelp for å komme seg opp igjen. Men de stoppet også oppe i veien og snakket der med noen av arbeiderne og spurte: «Hvordan lever folk her oppe i bygda da?». Å takk itte så aller verst, men heller ittnå å skryte tå - var svaret. Statminister Nygårdsvoll og utenriksminister Koth var ute på spaseretur om kvelden, de kunne da vel ikke være engstelig for å vise seg? Men folk mente de var uforsiktede, det måtte jo for all del ikke sives ut at de var gjemt her oppe i bygda. Men de måtte vel ha luft under vingene og mosjon, de var jo på flukt og måtte redde livet. De hadde nå allerede bodd oppe i bygda i 3 uker da det sivet ut rykter om kapitulasjon,

1 Bjørkengårdene ved Fjellfroskelven med Dividalen i bakgrunn. En av fluktrutene over til Sverige under krigen.

2 «Rostadalen» Den største fluktruten over til Sverige under krigen.

enda tyskerne var jaget fra Gratangsfjellet og innover mot svenskegrensen. Det ble bare ufattelig å måtte overgi seg, selv om kampene ved Narvikfronten hadde vart i 2 mnd. Det ble en sorgens dag oppe i Øverbygd da vi fikk høre om kapitulasjonen og den fortvilte, da vi fikk høre om kongen, kronprinsen og Stortingets videre flukt mot Tromsø og videre med krigsskipet «Devonshire» over til England. Folk ble deprimeret og en undring hvordan det ville komme til å gå med Hitlers tropper og okkupasjon av Norge.

Norsk soldat
Far og sønn i Molde i de kritiske
Kr. Bjørklund 1940
(Foto: Knudsens fotosenter.)

Norske offiserer var høyt forberedt derfor ble de bombet opetter Norge.